

VOLODIMIR BAZILEVSZKIJ
Az őszinte hang

Az őszinte hang hiánya megöli az irodalmat. Az őszinte hang adottság. Természetes képesség, aminek csak a hiányát vesszük észre.

Az őszinte hang szerves adományával rendelkező Tarasz Sevcenko. Tévedhetett, de sohasem volt képzetlen. Ezért tévedéseiben is őszinte volt.

Őszinte hangjuk másoknak is volt. De hangjuk nem volt állandóan őszinte, őszinteségük különféle okokból meg-megszakadt.

A bolsevik korszakban az őszinte hang gyakran elcsúszott, jóllehet sokaknál heves rohamokban elő-előtört.

A költők közül a kivételesen érzékeny tehetségű Volodimir Szvidzinszkijnél és Jevhen Pluzsniknál.

De hát nem a kivételekről, hanem a szabályról van szó.

Most már tudjuk: nagy hiba azt hinni, hogy ha megszűnik a cenzúra intézménye, ha megvalósul a politikai szabadság, az őszinte hang normává válik. Merthogy nem válik azzá.

Az a köznapiság, hogy lehetünk szabadok a rabok között és rabok a szabadok között, csak közvetve céloz arra, hogy nem elég a tehetség. Jellemre van szükség.

Az ember függő lény. Még a magánya is csak mások jelenlétének a következménye. Ezernyi eltérhetetlen szállal kötődik a hozzá hasonlókhöz.

Innen ered a gyakran ösztönös, tudattalan, nagy félelem az őszinte hangtól. És elterjedt a színlelt őszinteség.

Ezért enged gyakran az egyén az olyan játéknak, amelyben az igazság helyébe az igazság látszata lép.

Az álarc-ember álarc-emberrel kommunikál, és megszokásból elleplezi a mindkettejük számára előnytelen igazságot.

Olyan mélyen belemerülnek szerepükbe, hogy nem veszik észre a hamisságot, és gyakran maguk is áldozatul esnek az általuk játszott előadásnak. Ez akkor fordul elő, ha túllépnek a határhelyzeteken, és a játék megszakad.

A rítus megszegése a kapcsolatok végét jelzi.

A szépirodalom, különösen a költészet rendkívül érzékeny terep. Itt az őszinte hang hiánya nemcsak káros, hanem életveszélyes.

Vaszilij Rozanov, kijevi levélírójára hivatkozva azt írta, hogy az írók *félnek attól, hogy saját arcuk legyen.*

De az író azért ír, hogy a saját nevében nyilatkozzék. Hogy megmutassa magát, a maga egyediségét, s nem azért, hogy azt a sablont sokszorosítsa, amely a személytelenséggel, az egyéniség elvesztésével kezdődik. A saját arc leplezése a bennünk levő irodalom leplezését jelenti.

Az a szerző, aki attól való félelmében, hogy majd nem tetszik kortársainak vagy egyéb konjunkturális

okokból lemond önmagáról, automatikusan elveszti az őszinte hangot és a kioltott irodalom előállítója lesz.

A hazugságot, bármilyen kifinomult legyen is, előbb-utóbb felfedik és elítélik. Ez is az említett álarc. Állandó viselése fantom-létre ítél. A hiányzó jelenlétre. Elég egy kicsit meglebbenteni az álarcot, hogy az írómesterség drámája bizonyossá váljék.

A legötletesebb írói pirotechnikai bravúr sem képes megmenteni azt a verset, regényt vagy elbeszélést, amelyből hiányzik az őszinte hang. Ha az őszinteségszínlelő hajlam pusztító szenvedéllyé vált.

A költőknek tudniuk kell: a vers minősége az első mondatától függ. Ha itt nem a kellő hangot ütik meg, minden odavan. Ha a szöveget sikerül is elegyengetni, a tévedéseket nem lehet elrejteni.

Lev Tolsztoj, miután elolvasta Fjodor Tyutcsev 1871-es programversét, ezt jegyezte fel: „T. M.!!!” (Tyutcsev. Mélység.) és kihúzta a két első strófát. Mély gondolati töltésű vers, a feleslegtől megszabadulva remekművé változott.

A prózaírók is tudnak arról, milyen nagy jelentőségű az első mondat, amely megadja az őszinte alaphangot.

Mihajlo Kocjubinszkij *Elfelejtett ősök árnyai* című kisregénye így kezdődik: „Iván tizenkilencediknek született a hucul Palijcsuk családba.”

Vaszil Sztefanik *A levél* című elbeszélésének kezdő mondata: „Olyan világos volt a házban, hogy Hriciha anyó Ivanko minden ujját láthatta, ahol a falhoz ért.”

De mit is jelent valójában az őszinte hang? A tények pontos ismeretét? A természetes intonációt?

Ezt is, azt is. Meg a tizediket és a századikat. A legfontosabb az a szubsztancia, melyet nehéz megfogalmazni. Talán csak a zene képes rá.

Az egyik változatot Borisz Paszternak javasolta. Ez az az eset, amikor „véget ér a művészet és a televény meg a sors lélegzetét érezzük”.

De a lélegzetet vissza is lehet tartani.

Az őszinte hang a lélek összhangja, amely összpontosít, majd természete szerint kinyílik, akár egy virág.

A virág nem gondol arra, hogy pirkadatkor megcsípheti a dér. Az őszinte lélek sem a kellemetlenségekre gondol, amikor szóra nyílik.

Helyzete a növény némaságához hasonlítható, amelyet a fentebb idézett Vaszilij Rozanov a természet hangtalan mélységének nevezett.

Hogyan találjuk hát el az őszinte hangot, amelytől azután soha ne váljunk meg?

Nem tudom.

De egyben biztos vagyok: az őszinte hang minden nagy irodalom tengelye.

Misley Pál fordítása